

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2025 №1
(6)

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

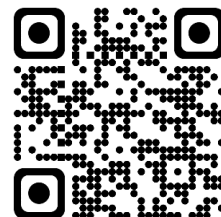
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMYIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas‘ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir
BAYNAZAROV (O‘zbekiston);**

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV
(O‘zbekiston).**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Заместитель главного редактора:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Барис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ (Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza CUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rahmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Foziljon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING IJTIMOIIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Emrah YILMAZ

ÖZBEKİSTAN'IN KÜRESEL BAŞARILARINA SOSYOKÜLTÜREL BİR YAKLAŞIM VE 2024 YILININ ANALİZİ 8

МУСАЕВ Даянат Муса оглы

ЗНАЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С УЗБЕКИСТАНОМ ДЛЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ТЮРКСКОГО МИРА 21

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV

TURKISTON O'LKASIDA MUSTAMLAKA TIBBIYOTINI O'RNATISHDAGI IJTIMOIIY MUAMMOLAR 28

Ülkər HƏSƏNOVA

1926-CI İL I TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TARİXİ ƏHƏMİYYƏTİ 34

Türkan MAHMUDZADƏ

TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TÜRKCÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA ROLU 43

RAHMONOVA Parvina

HINDISTON HUKMDORLARINING SAMARQANDGA TUHFASI 52

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O'ZBEK TILI SHEVALARI 59

Tagandurdy BEKJAYEV

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI 66

ALLAMBERGENOVA Muqaddas Ruslanovna

O'RXUN-ENASOY OBIDALARI LEKSIK QATLAMINING HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI FONETIK-SEMANTIK TIZIMIDA AKS ETISHI 72

SHUKUROV Ahad Axmatovich

ARXAIZMLARNING LINGVO-USLUBIY IMKONIYATLARI 81

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich

ANDIJON ZILZILASI TAFSILOTLARIGA BAG'ISHLANGAN AN'ANAVIY SHE'RIY ASARLAR TAHLILI 90

MAMAJONOV Muhammadjon, OMONIDDINOVA Durdonaxon

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO'P MA'NOLILIK MUAMMOSI 96

KARIMOVA Dilafro'z Obidjonovna

AKADEMIK AHMADALI ASQAROVNING YETUK ARXEOLG SIFATIDA SHAKLLANISH YO'LI 102

DJUMAMURATOV Kuanishbay

INGLIZ VA QORAQALPOQ TILLARIDAGI KOLORATIV BIRLIKLI FRAZELOGIZMLARNING KOMPONENTLI TAHLILI 113

Aynur CƏFƏROVA

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKIYƏ TÜRKCƏLƏRİNİN TERMİNOLOGİYASİNİN İNKİŞAFINDA BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYIN ROLU 122

Nərmin RƏHİMOVA

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK XALQLARININ ORTAQ PROBLEMI KIMI 131

Valida SHIKHALIYEVA

TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ORTAQ DİL MƏSƏLƏSİ DÜNƏN VƏ BÜGÜN 139

ESHMIRZAYEV Bahodir Djurayevich, ISMOILOV Behruzjon Isroilovich

ANTROPONIMLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI..... 150

RO‘ZIYEV QAHRAMON KUZIMURATOVICH

O‘ZBEK TILIDA “NON” KONSEPTINING LINGVOMADANIY TAHLILI..... 154

NABIYEVA Nodira Saidovna

LIRIKADA ILTIJO KONSEPTINI IFODALAYDIGAN JANRLAR 162

Nilufar NORPO‘LATOVA

SAMARQANDNING TARIXIY NOMLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 168

MELIBAYEVA Soxibaxon

O‘ZBEK ANTROPONIMLARI PRETSEDENT BIRLIK SIFATIDA 176

RAHMATOVA Sevara Alisherovna

ESHQOBIL SHUKUR SHE‘RLARIDA TAKRORNING MATN QISMLARINI
BOG‘LASHDAGI ROLI..... 183

AZIZ MUSHTARIY!

2025-yilda qadrlı mushtariylarini 1-soni bilan mamnun qilgan “Turkologik tadqiqotlar” jurnali hay’ati sifatida, sharqona yangi yilimizning Turk dunyosi va butun insoniyat uchun tinchlik, farovonlik va muvaffaqiyatlarga to’la bo’lishini tilaymiz. Bu sonimizda “Turk dunyosi birligida O‘zbekiston va Ozarbayjon aloqalarining ahamiyati”, “Turkiy tillar va Ozarbayjon terminologiyasi rivojida birinchi turkologiya qurultoyining o‘rni”, Turkman tilida taqvimlar bilan bog‘liq shaxs ismlari”, “O‘rxun-Enasoy obidalari leksik qatlamining hozirgi o‘zbek adabiy tili fonetik-semantik tizimida aks etishi”, “Birinchi Turkologiya qurultoyida mushtarak alifbo va til mavzulari turkiy xalqlarning umumiy muammosi sifatida” kabi bir qator til, madaniyat, tarix, terminologiyaga oid mavzular kiritilgan. Qardosh mamlakatlardagi olimlarning turkologik tadqiqotlar haqida yozgan maqolalari va ilmiy faoliyatlari, xalqlarimiz o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ko‘prik vazifasini o‘taydi. Umid qilamizki, turk dunyosida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar natijalari soha mutaxassilari, doktorant va magistrantlar, yosh tadqiqotchilar uchun foydali bo‘ladi...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

As the board of the journal "Turkological Studies," which pleased its valued subscribers with its first issue in 2025, we wish that our oriental new year will be full of peace, prosperity, and success for the Turkic world and all humanity. This issue includes several topics related to language, culture, history, and terminology, such as "The importance of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the unity of the Turkic world," "The role of the First Turkology Congress in the development of Turkic languages and Azerbaijani terminology," "Personal names associated with calendars in the Turkmen language," "Reflection of the lexical layer of Orkhon-Enasoy monuments in the phonetic-semantic system of the current Uzbek literary language," "Common alphabet and language topics as a common problem of the Turkic peoples at the First Turkology Congress." Articles and scientific activities of scientists from fraternal countries on Turkological studies serve as a bridge that strengthens ties between our peoples. We hope that the research results conducted in the Turkic world will be helpful for specialists in the field, doctoral and master's students, and young researchers...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

2025 yilının 1. sayisiyla siz değerli okurlarımızı memnuniyetle karşilayan “Türkolojik Araştırmalar” dergisinin yönetim kurulu olarak, Yeni Yilimizin Türk dünyası ve tüm insanlık için barış, refah ve başarılarla dolu olmasını diliyoruz. Bu sayımızda, “Özbekistan-Azerbaycan İlişkilerinin Türk Dünyası Birlięi Açısından Önemi”, “Türk Dilleri ve Azerbaycan Terminolojisinin Geliřiminde Birinci Türkoloji Kongresi'nin Rolü”, “Türkmen Dilinde Takvimlerle İlgili Kişi Adları”, “Orhun-Yenisey Abidelerindeki Sözcükleri Katmanının Modern Özbek Edebi Dilinin Fonetik-Semantik Sistemine Yansıması”, “Türk Halkların Genel Sorunu Olarak Birinci Türkoloji Kongresi'nde Ortak Alfabe ve Dil Konuları”, “Özbekistan’ın Küresel Başarılarına Sosyokültürel Bir Yaklaşım ve 2024 Yilının Analizi” gibi dil, kültür, tarih ve terminolojiye ilişkin pek çok konu yer almaktadır. Kardeř ülkelerdeki bilim adamlarının Türkoloji araştırmaları konusundaki makaleleri ve bilimsel faaliyetleri halklarımız arasındaki bağları güçlendiren bir köprü görevi görmektedir. Türk dünyasında yapılan araştırma sonuçlarının alan uzmanlarına, doktora ve yüksek lisans öğrencilerine, genç araştırmacılara faydalı olmasını diliyoruz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Редакция журнала «Туркологические исследования», радующая своих читателей первым номером в 2025 году, желает, чтобы Восточный Новый год был полон мира, процветания и успехов для тюркского мира и всего человечества. В данный выпуск журнала включен ряд статей на темы, связанные с языком, культурой, историей и терминологией, в частности, «Значение отношений Узбекистана и Азербайджана в единстве тюркского мира», «Роль Первого туркологического съезда в развитии тюркских языков и азербайджанской терминологии», «Личные имена в туркменском языке, связанные с календарём», «Отражение лексического пласта Урхун-Енисейских памятников в современной фонетико-семантической системе узбекского литературного языка», «Общий алфавит и языковые темы на Первом туркологическом съезде как общая проблема тюркских народов». Научные статьи по туркологическим исследованиям и деятельность ученых из братских стран служат мостом, укрепляющим связи между нашими народами. Мы надеемся, что результаты исследований в тюркском мире будут полезны специалистам, докторантам и магистрантам, молодым исследователям...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O‘ZBEK TILI SHEVALARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o‘zbek tili va adabiyoti universiteti professori,
filologiya fanlari doktori (DSc) (Toshkent, O‘zbekiston).

E-mail: abdushukurov@navoiy-uni.uz

 ORCID: 0000-0002-6964-0714

 DOI: <https://doi.org/10.59251/3060-5318.2025.v1.138.1.3350>

Annotatsiya: Ushbu maqola ko‘k turk yozuvida bitilgan manbalardan biri sifatida turkiy xalqlar va ularning tili tarixida muhim o‘rin tutgan Kul tigin bitigtoshidagi ayrim leksemalarning o‘zbek tili shevalariga munosabatiga bag‘ishlanadi. Kul tigin bitigida ifodalangan istilohlar doirasida kechgan fonetik, leksik o‘zgarishlar o‘zbek tili shevalarida qo‘llangan leksemalar bilan qiyosiy tahlillar yordamida yoritilgan. Shuningdek, maqolada tadqiqot obyektini qilib olingan so‘zlar To‘nyuquq, Turfon matnlari, eski turkiy til (“Qutadg‘u bilig”, “Devonu lug‘otit-turk”, “Tafsir”, “Qisasi Rabg‘uziy”), eski o‘zbek adabiy tili manbalari (Alisher Navoiy asarlari, “Shajarayi turk”)da aks etgan leksik birliklar bilan taqqoslab o‘rganilgan. Natijada o‘rtada qariyb o‘n uch asrga yaqin muddat bo‘lishiga qaramay qiyosiy tahlilga tortilgan so‘zlarning talay qismi bugun o‘zbek adabiy tilida qo‘llanishda bo‘lmasa-da, o‘g‘uz, qipchoq, qarluq shevalarimizda ishlatilib kelinayotgani ma’lum bo‘ldi.

Kalit so‘zlar: *o‘g‘uz, eski turkiy til, eski o‘zbek adabiy tili, turk, qipchoq, qarluq, shimoliy dialekt, janubiy dialekt, adabiy til, sheva, leksika, fonetik o‘zgarish.*

НАДПИСЬ КУЛЬ-ТЕГИНА И УЗБЕКСКИЕ ДИАЛЕКТЫ

Аннотация: Статья посвящена взаимосвязи некоторых лексем из надписи Куль-Тегина, которая как один из источников, написанных синим тюркским письмом, сыграла важную роль в истории тюркских народов и их языка, с диалектами узбекского языка. Фонетические и лексические изменения в терминах надписи «Куль-Тегин» проиллюстрированы посредством сравнительного анализа с лексемами узбекских диалектах. Также, слова, являющиеся объектом исследования данной статье, сравнены с лексическими единицами из памятника Тунюкук, Турфонских текстов, а также источниками старотюркского языка («Кутадгу билиг», «Девону луготит-турк», «Тафсир», «Кисасы Рабгузий»), источниками староузбекского литературного языка (произведения Алишера Навои, «Шаджарайи тюрк»). В результате, установлено, что несмотря на разрыв почти в тринадцать веков, многие проанализированные слова сегодня не употребляются в узбекском литературном языке, но активны в огузских, кыпчакских и карлукских диалектах.

Ключевые слова: *огузский, древнетюркский язык, староузбекский литературный язык, тюркский, кыпчакский, карлукский, северный диалект, южный диалект, литературный язык, диалект, лексика, фонетические изменения.*

KULTEGIN'S INSCRIPTION AND UZBEK DIALECTS

Abstract: The article is devoted to the relationship of some lexemes from the Kul-Tegin inscription, which as one of the sources written in blue Turkic script played an important role in the history of the Turkic peoples and their language, with dialects of the Turkic language. Uzbek language. Phonetic and lexical changes that occurred in the terms expressed in "Kul-Tegin binida" are illustrated by means of a comparative analysis with lexemes used in Uzbek dialects. Also, the object of study in the article was the words Tunyukuk, Turfon texts, as well as the Old Turkic language ("Kutadgu bilig", "Devonu lug'otit-turk", "Tafsir", "Kisasy Rabguziy"), studied by comparing it with lexical units found in the sources of the Old Uzbek literary language (works of Alisher Navoi, "Shajarayi turk"). As a result, despite a gap of almost thirteen centuries, many of the words that were subjected to comparative analysis are not used today in the Uzbek literary language, but are used in our Oghuz, Kipchak and Karluk dialects. It was announced that it was coming.

Key words: *Oghuz, Old Turkic language, Old Uzbek literary language, Turkish, Kipchak, Karluk, northern dialect, southern dialect, literary language, dialect, lexicon, phonetic change.*

Kirish. Qadimgi turkiy tilning holati, rivoji borasida asl manbalar, jumladan, ko‘k turk xatidagi yodnomalar, moniy va eski turk-uyg‘ur yozuvi yodgorliklari bizni keng, ishonchli ma‘lumotlardan voqif qiladi. Mazkur turkiy yozma yodgorliklar hududiy jihatdan va maqsadiga ko‘ra turlichadir. Aytish joiz, qadimgi turkiy adabiy tilning taraqqiyotida xalq og‘zaki ijodi va tarjima asarlari tili ham alohida ahamiyat kasb etgan. Bundan qadimgi turkiy adabiy til katta va uzoq tarixiy jarayonni bosib o‘tgani, zikr qilingan manbalar til xususiyatlarining xilma-xilligi oydinlashadi.

Turkiy manbalar yuzasidan chuqur izlanishlar olib borgan V.Radlov yozuv, fonetik va morfologik jihatlariga ko‘ra uchta dialekt qadimgi turkiy adabiy tilning shakllanishi uchun asos bo‘lganini ko‘rsatib o‘tadi. Bular: 1) qadimgi shimoliy dialekt (turk-sir dialekti, bu «Oq turklar yoki g‘arbiy turklar» degan ma‘noni bildirib, hozirgi O‘rta Osiyoda istiqomat qilgan turkiy qavmlarni bildiradi); 2) qadimgi janubiy dialekt (uyg‘ur tili). Bu dialekt uyg‘ur xoqonligi davrida shakllangan. Uning namunalari bizgacha xoqonlik inqirozga yuz tutgandan keyin yozilgan yodnomalarda yetib keldi: «Qutadg‘u bilig» asarining Hirot nusxasi va Turfondan topilgan bir necha yodgorliklar; 3) aralash dialekt (aralash til). Turkiy tilning uyg‘ur va moniy alifbosidagi manbalarning ko‘pchiligi aralash dialektda yozilgan. Bular: «Moniylarning tavbanomasi», «Qutadg‘u bilig»ning Qohira nusxasi, «Oltin yoruq» va shu tipdagi yodnomalar [1.44-45].

O‘rxun-Yenisey yodgorliklari, To‘nyuquq, Kul tigin, Bilga xoqon, “Irq bitigi” singari manbalar qadimgi turkiy tilning shimoliy dialektiga mansub. Kul tigin bitigida (bitigtosh 732-yilda o‘rnatilgan) turkiy tillar, xususan, o‘zbek tilining leksik, grammatik, dialektal xususiyatlariga doir muhim ma‘lumotlar aks etgan. Buni quyida amalga oshirilgan qiyosiy tahlil jarayonida ham kuzatish mumkin.

Tüz so‘zi Kul tigin bitigida “to‘g‘ri, ishonchli” (ko‘chma) ma‘nosini anglatgan: *bägläri yämä bodunî yämä tüz ermis* – beklari ham, xalqi ham to‘g‘ri ekan. Shu bilan birga, bu kalima yodnomada **tüzül** “to‘g‘rilanmoq, o‘rniga tushmoq” [2.5], **tüzsiz** “insofsiz” singari istilohlarning yuzaga kelishiga asos bo‘lgan. Turfon matnlarida *tüz* ning “bir xil, aynan”, “haqiqiy” (ko‘chma) [3.602]. “Devonu lug‘otit turk”da “to‘g‘ri, tekis narsa”, “bir xil, barobar” kabi semalari kuzatiladi: *beş eränäk tüz ermäs* – besh barmoq barobar emas [4.143]. “Tafsir”da “tik, to‘g‘ri”, “tekis yer” ma‘nolarini anglatgan: *Boyî tüz yüzi körklüg* [5.138,1]. *Tamuğqa tüşärlär netäg kim tewä kabi*

tüzdä tayirlar [5.131,10]. Rabg‘uziyning “Qisasi Rabg‘uziy” asari tilida leksemaning uchta ma‘nosi ko‘zga tashlanadi:

a) “tekislik”: *Aydi: maña bir keñ tüz yazı, sağ topraqlıq yer hāsıl qılıñ* [6.62v4];

b) “bir xil, aynan”: *Yarlığ keldi: ey farištālār, bu qullarññ tillāri köñüllāri birlä tüz ermäs* [6.54r14];

v) “to‘g‘ri”: *Anda keđin tüz keñāš qılıp quđuğğa kemišüür bolup Yusufññ tüp südräyü quđuğ bašığa keltürdilār* [6.70r19]. O‘z navbatida, asarda forsiy **rāst** o‘zlashmasi o‘rganilayotgan leksemaning sinonimi vazifasini o‘tagan o‘rinlar ham mavjud: *Ya‘qub yalawač sordı: ey böri, Täñri haqqı rāst ayğıl* [6.72v6]. Ma‘lum bo‘ladiki, XIV asrga kelib so‘zning ma‘nosi kengaygan. “Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug‘ati”da uning “to‘g‘ri”, “tekislik, tekis yer” [7.143]. “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da esa “sayhon, tekislik”, “bo‘z yer” [8.218] semalari o‘rin olgan. Shuningdek, “O‘zbek xalq shevalari lug‘ati”da o‘g‘uz shevalarida **dü:z** “tekislik, yalang joy” [9.93], Gurlan, Hazorasp shevalari da **duz** “cho‘l, sahro” [9.90] fonetk shakllari mavjudligi ko‘rsatib o‘tilgan.

Turfon matnlarida “darvoza, eshik” ma‘nosidagi **qapiğ** [3.420] so‘zi Kul tigin yodnomasida **Temir qapiğ** tarzida joy nomi tarkibida kelgan: *quriğaru Tämir qapiğqa tägi süläyü bärmiş* – g‘arbga Temir qopiqqacha lashkar tortib beribdi [2.8]. X asrga tegishli bo‘lgan uyg‘ur yozuvidagi adabiyotlarda *qapağ* [3.420] shakliga duch kelamiz. Yusuf Xos Hojibning “Qutadg‘u bilig” dostonida *qapuğ* varianti “darvoza”, ko‘chma ma‘noda “qabul qilish xonasi” semalarida [3.421] qo‘llanishda bo‘lgan. Mahmud Koshg‘ariy lug‘atida *qapuğ, qapğa* [4.401] fonetik muqobillari istifoda qilingan: *qapuğ açuqluği* [4.166]. Ilk nasriy manba sanalgan “Qisasi Rabg‘uziy” asarida *qapuğ* “eshik, darvoza”, eski o‘zbek tilidagi adabiyotlarda *qopu* shakli “eshik, darvoza”, “jarlik, pastqam yer” [10.66] ma‘nolarini anglatgan: *bir kimärsä qapuğ qaqqdı* [6.19r2]. Tahlilga tortilgan leksema zamonaviy adabiy tilda ishlatilmasa-da, uning *qapi, qapqa* variantlari bugungi kunda Xorazm, Iqon, Turkiston, Chimkent, Sayram shevalarida muomalada ekanini ta‘kidlab o‘tish joiz [9.156]. Atama “yopmoq” ma‘nosidagi qadimgi *qap-* fe‘li bilan – *iğ* qo‘shimchasidan yuzaga kelgan [11.263].

Kul tigin bitigtoshida **in-** fe‘li “inmoq, pastga tushmoq” ma‘nosida voqelangan: *tağdaqi inmiş tärilip yatmiş är bolmiş* – tog‘dagi pastga tushibdi, yig‘ilib yetmish er bo‘libdi [2.12]. Mahmud Koshg‘ariy o‘z lug‘atida kalimaning “tushmoq” [2.181], “yog‘moq” semalarinin keltirib o‘tadi:

Ol qar qamuğ qışın inär

Ašliq tariğ anın ünär – qor va yomg‘irlar hammasi qishda yog‘adi, ekin, don undan unadi [12.237]. “Qisasi Rabg‘uziy” asarida “tushmoq” [6.20v11] ma‘nosi ishlatilgan bo‘lsa, Alisher Navoiy atamaning “tushmoq”, “egilmoq”, “(tong)otmoq” semalaridan foydalangan [13.37]. “O‘zbek tilining izohli luhati”da quyidagi ma‘nolari aks etgan: 1) o‘tirmoq, qo‘nmoq; 2) *shv.* yuqoridan pastga tushmoq; 3) *ko‘chma* kirmoq, paydo bo‘lmoq [8.239]. Hozirda Urganch, Xiva, Xonqa, Bog‘ot shevalarida *inmæk* “cho‘kmoq, nuramoq” ma‘nosini bildirsa, uning *yen-en-* varianti Surxondaryo shevalarida o‘zining dastlabki ma‘nosida qo‘llanadi: *di:val indi* [9.11].

Kul tigin yodnomasida “dushman” ma‘nosi **yaği** so‘zi orqali berilgan: *Tabğaç qağanqa yaği bolmiş* – Tabg‘ach xoqoniga qarshi bo‘libdi [3.224]. “Oltun yoruq” yodgorligida **yat yaği** juft so‘zi “begona, raqib” ma‘nosini bildirgan [3.247]. Atama XI asr manbalari, ya‘ni “Qutadg‘u bilig” va “Devonu lug‘otit turk”, shuningdek, “Qisasi Rabg‘uziy” asarlarida o‘z semasini davom ettirgan: *bu er ol yağidin qutulğan* - bu inson u dushmandan qutulgan [3.224]; ...*qayu yaği bu işni qılğaykim özüñüzgä qıldiñiz* [6.32r20]. Garchi leksema eski o‘zbek tili manbalarida keltirilmasa-

da, bugungi kunda Urganch, Xiva, Xonqa shevalarida *ya:gʻʻ* shaklida kuzatiladi [9.126]: *yalgʻʻ* *ya:gʻʻdan batar*. Adabiy tilda ogʻi, Yogʻiboy [14.129] singari ismlarning shakllanishiga asos boʻlgan. Uning **yov** (**yaği-yav**) fonetik varianti esa quyidagi maʼnolarni anglatadi: “urush, jang holatidagi qarshi tomon, dushman, gʻanim”: *Bir soat chamasi otishgandan soʻng, yov bizning oʻqimizga chidolmay, ikki darvoza orasida uch-toʻrt yuz oʻlik qoldirib, qochishga majbur boʻldi; “qarama-qarshi maqsaddagi kishi; dushman, raqib”. Qimor qizib, har kimsa bir-biriga yov [8.21].*

Uygʻur xatidagi budda manbalarida “maymun” maʼnosi anglatgan **biçin** [3.98] zoonimi Kul tigin bitigida oʻn ikki muchal yil nomlaridan biriga nisbatan qoʻllangan: *biçin yilqa yätinç ay yäti otuzqa qop alqdimiz* – maymun yilida, yettinchi oyning yigirma yettisida butunlay tugatdik [2.98]. Mahmud Koshgʻariy lugʻatida “maymun”, hosila maʼnosida esa astroponim sifatida turkiy oʻn ikki muchal yillaridan toʻqqizinchisi, maymun yilini bildirgan [4.387]. “Najmul-farodis”da **beçin** [15.92b16], Jamoliddin Turkiyda **bäçin** [16.15a1], Alisher Navoiy asarlarida **bijin** fonetik shakllari istifoda qilingan: *bijin tapsa yer tä içigä siğar...* [17.289]. “At-tuhfa”da **yabçin**, **yabçi** [18.28bm] variantlari uchraydi. Radlov lugʻatida chigʻatoy tilida **biçin**, usmonli turk tilida **piçin**, teleut tilida **mäçin** [19.2115] singari fonetik shakllari ishlatilganligi haqida maʼlumot bor. **Mäçin** shakli hozirda ham Gurlan shevasida oʻzining tub maʼnosini saqlab qolgan [9.180]. I.Galevi **biçinni** fors-tojikcha **buzine** “maymun” soʻziga bogʻlaydi [20.140]. Mazkur terminning turkiy tillarga mansub emasligini E.Sevortyan ham uqtirib oʻtgan [21.129].

Mahmud Koshgʻariyning “Devonu lugʻotit turk” asarida “tamom boʻldi, tugadi”, “oʻldi” kabi semalarda kelgan **alqündi** [4.255] feʼli Kul tigin bitigida *alqinti* shaklida talqin qilingan. Bunda ushbu soʻz “gʻoyib boʻlmoq” maʼnosini ifodalash uchun xizmat qilgan: *yär qayu bardig qop anta alqintiğ* – har qaerga ketding, u yerlarda xoʻp (koʻp) gʻoyib boʻlding [2.9]. Toʻnyuquq yodnomasida “tamom boʻldi, tugadi”, Turfon matnlarida “oʻldi” [3.38] maʼnolari kuzatiladi: *Türk bodun ölti alqinti yoq bolti* – turk xalqi oʻldi, tugadi, yoʻq boʻldi [2.3]. Bugungi kunda qipchoq shevalarida tahlilga tortilgan kalimaning *alqindi*, qarluq shevalarida esa uning *olqune* shakllari sovun qoldigʻiga nisbatan ishlatiladi [22.88].

Kul tigin bitigtoshida *apa* “bobo”, XII-XIV asrlarga mansub uygʻur yuridik hujjatlarida “opa” [3.47] maʼnosini bildirgan: *inançu apa yargan tarqan atig* - Inonchu boba yargʻan (qassob) tarqon otni [2.1]. Atama 712-716 yillarda bitilgan Toʻnyuquq yodnomasida **apa tarqan** tarzida bosh qoʻmondonni ifodalagan: *apa tarqanğaru icrä sab idmiş* – Apa tarxon (bosh qoʻmondon)ga maxfiy xabar yuboribdi [2.34]. Demak, bu yerda “katta, bosh” maʼnosini anglatgan. Binobarin, koʻhna manbalarda “bobo”, “ona”, “opa”, “katta” semalarida aks etgan *apa//aba* kalimasi bugungi kunda oʻzbek shevalarida bir qator maʼnolarda koʻzga tashlanishi “Oʻzbek xalq shevalar lugʻati”da misollar yordamida ochiqqlangan. Yaʼni *apa-əpə-əpə* shakllari Mangʻit, Urganch, Vodil, Toshkent shevalarida katta qiz qardoshni, *apa* varianti Mankent shevasida onani, Samarqand, Qoramurt shevalarida esa buvini ifodalaydi [9.326-327].

Professor Qosimjon Sodiqovning yozishicha, *apa-aba* eski oʻzbek tilidagi **abağa** soʻzining shakllanishiga asos boʻlgan. Navoiy soʻzi bilan aytganda, turklar *atanij ağa-inisin abağa derlär*. Mazkur soʻz *apa-aba+ ağa* “katta ogʻa” degan maʼnoni anglatadi. Hozirgi oʻzbek tilida ham *apaning* “katta, ulugʻ” maʼnosi ayrim soʻzlar tarkibida saqlangan: *opogʻoyi* (*apa+ayi*) – katta ona, amakining xotini; *opogʻdoda* yoki *opogʻada* - birinchisi *apa+dada* (katta dada)dan, ikkinchisi *apa+ada* (katta ota)dan. *Opogʻdoda*, aslida, otaning yoki onaning buvasi. *Opogʻada* esa otaning yoki onaning otasi; *opogʻbuvi* (*apa+buvi*) – katta buvi degani; *opoqi* (*apa+qi*) – opa, amaki yoki togʻaning xotini [23.471-472]. Mahmud Koshgʻariy *opoqi* dagi **-qi** qoʻshimchasining tarixi xususida shunday yozadi: *qi* – yaqinlik, qarindoshlik maʼnosidagi ismlar oxiriga qoʻshilib, sevgi

va xayrixohlik ma’nosini anglatuvchi qo’shimcha: *ataqi* - otaginam, *anaqi* – onaginam [24.230]. *Ana* ilk bor X asrga mansub bo’lgan “Oltun yoruq” yodgorligi va Turfon matnlarida qo’llangan [3.43].

V-X asrlarda, jumladan, Kul tigin bitigtoshida **äči** termini “aka, og’a”, “amaki” ma’nolarida ishlatilgan: *inili äčili kiksürtükün üçün* – og’a va inini [bir-biriga] qayragani uchun [2.6]; *ol törüdä üzä äčim qağan olurti* – o’sha hukumat boshiga amakim xoqon bo’lib o’tirdi [2.16]. Shuningdek, tekshirilayotgan yodnomada **äči äčü apa** juft so’zi tarkibida kelib, “ota-bobo, ajdod” ma’nosini kasb etgan: *äčümiz apamiz tutmis yär sub* - ota-bobomiz boshqargan yer-suv [2.19]. Yenisey bitiglarida **äči** “aka” [3.162], uning **ača** varianti esa “qarindosh” semalarida kelgan [3.4]. “Devon”da **ača** opaga, **ači** esa barsag’anlar tilida keksa ayolga nisbatan qo’llangan. Ayni paytda, Mahmud Koshg’ariy ta’kidicha, **iči** fonetik varianti ham akani [4.114], ham erning katta ukasini bildirgan: *Erning kichik ukasiga ini*, *yoshi katta bo’lsa iči deyiladi* [7.13]. Tekshirilayotgan istilohning *acha-əchə-əchə* shakllari hozirda Namangan, Sijjak, Janubiy Tojikistonning qarluq shevalarida “ona”, “buvi”, Karkidon shevasida “qaynona” semalarida ishlatiladi [9.328].

Kul tigin bitigtoshida **äkä** leksemasi “opa”ni ifodalagan: *ögälärim, äkälärim, käliñünüm, qunčuyarim* – onalarim, opalarim, kelinlarim, xonzodalarim [2.49]. Yenisey, Turfon matnlari, “Oltun yoruq” asarida ham ayni shakl va semani ko’ramiz: *äkä baltir birgärü* – opa va kichik kelin (qayinsingil) bir joyda yoki birgalikda [3.167]. “Devonu lug’otit turk”da quyidagi izohlarga duch kelamiz: *Erkaklarning o’zidan kichik qiz ukasiga siñil*, *o’zidan katta qiz birodariga äkü deyiladi*; *xotinning o’zidan kichik qiz birodariga baldiz*, *o’zidan kattasiga äkü deyiladi* [7.13]. Mamluklar davrida, ya’ni XIV asrda bitilgan “Attuhfa” asarida **äkä** “amma” ma’nosini ifodalash uchun xizmat qilgan [18.24b10]. Alisher Navoiyning “Majolisun nafois” tazkisasi hamda Abulg’ozi Bahodirxonning “Shajarayi turk” asarida zikr etilgan atama o’zidan katta erkak qardoshga nisbatan ishlatilgan: *Mavlono Mahramiy... xoja Mansurning akasidur* [17.72]; *Axir bir kun Shaybanxon akasi Sayinxong’a aytdi* [25.112]. “Boburnoma”da o’zining dastlabki ma’nosida istifoda qilingan: *Poyanda Sultonbegimni «aka» der edim*, *Habiba Sultonbegimni «yanga» der erdim* [26.266]. Ko’rinadiki, o’rganilayotgan so’z XV asrning oxiri – XVI asrda ham akaga, ham opaga nisbatan qo’llana boshlagan. So’ngra XVII asrning ikkinchi yarmiga kelib, butunlay ulug’ erkak qardoshni ifodalashga o’tgan. *Aka-əkə-əkə* Buxoro, Qarshi, To’rtko’l, Xiva, Toshkent shevalarida “aka” ma’nosini bildirsa, Shimoliy Xorazm, Turkiston, Gurlan shevalarida *əkə* shakli otani anglatadi [9.325].

Kul tigin bitigtoshida **čiqan** so’zi “jiyan, xotin tomondan jiyan”ga nisbatan istifoda etilgan: *Tabğaç qağan čiqanı Čan Sañun kälti* - Tabg’ach xoqonning jiyani Chang Sangun keldi [2.53]. Kuli chur yodnomasida “unvon” ma’nosida uchraydi: **čiqan tonyuquq** [3.50]. Bu aqrabolik oti Mahmud Koshg’ariyning “Devonu lug’otit turk” asarida o’zining asl ma’nosini davom ettirgan. Ya’ni xolaning o’g’li, jiyanga nisbatan ishlatilgan [4.382]. Bugungi kunda bu kalima **ch’qan (chıqan)** shaklida Xiva, Urganch, Yangibozor shevalarida “dugona” ma’nosini ifodalash uchun xizmat qiladi [9.385]. Shu o’rinda aytish joizki, Kul tiginda zikr qilingan leksemaning **yigün** (tog’aga nisbatan jiyan), **ati** (akaning o’g’li, jiyan) sinonimlari ham qo’llangan: *äki šad ulayu ini yigünim oğlanim bäglärim* – ikki shad keyingi ini jiyanim, bolam, beklarim [2.51]; *Kul tigin atisi Yolluğ tägin bitidim* – Kul tiginning jiyani Yo’llug’ tegin bitidim [2.51]. Kul tigin bitigtoshida *yigünning yägän* fonetik shakli *Yägän Silig bägning* unvoni sifatida ko’zga tashlanadi [2.33]. Mo’g’ilistondagi Suja dovonida topilgan IX asrga oid bitigda *yegin*, uyg’ur yozuvida bitilgan budda manbalarida *yegän* variantlariga duch kelamiz [3.252-253]. Bu so’z keyingi davr

manbalarida kuzatilmasa-da, hozirda o‘zbek adabiy tilida *jiyan*, turk va turkman tillarida *yegen* tarzida qo‘llanib kelmoqda.

“Azob chekmoq, qiynalmoq” ma’nosidagi **ämgä-** fe’lidan yasalgan **ämgäk** so‘zi Kul tigin bitigida mehnat, qiyinchilikka nisbatan ishlatilgan: *On oq bodun ämgäk körti* – O‘n o‘q xalqi qiyinchilik ko‘rdi [2.19]. Turfon vodiysida topilgan manbalar matni, X asr yodgorligi sanalgan “Oltun yoruq”da ayni shakl va ma’noda ko‘zga tashlanadi [3.172]. Mahmud Koshg‘ariy lug‘atida bu atama **emgäk** fonetik shaklida berilgan: emgäk ekindä qalmas - mehnat bo‘sh ketmaydi [4.134]. Shu bilan birga, bu kalima “Devon”da “yurak burug‘i, ich ketish” ma’nosidagi **emgäk tolğağ** [12.333] juft so‘zining shakllanishiga asos bo‘lgan. “Qisasi Rabg‘uziy” va “Mahbub- ul-qulub”, “Shajarayi turk” asarida asarlarida ham ayni semada uchraydi: *Emgäkdin alarğa ārām yoq* [7.563]; *bir tevā va ya at yüz emgäk birlän yürür erdi* [25.29]. Atama keyingi davr manbalarida qayd etilmasa-da, hozirda Janubiy Xorazm, Qipchoq, Xonqa, Mang‘it, Shimoliy Xorazm, Turkiston, Qilichboy shevalarida **ämgäk/emgäk** (mehnat, qiyinchilik) tarzida uchraydi: *ämgäk chäkmək* [9.29]; *emgäkləsə emgäk artadı* [9.97]. Kul tigin bitigida tahlilga tortilgan so‘zning **is** sinonimi ham istifoda etilgan: *Bunča isig kücüğ bärtükgärü saqınmatı* – shuncha mehnatini, kuchini sarf etganini andisha qilmay [2.10].

Xulosa. Ko‘rinadiki, o‘rtada qariyb o‘n uch asrga yaqin muddat bo‘lishiga qaramay qiyosiy tahlilga tortilgan so‘zlarning talay qismi bugun o‘zbek adabiy tilida qo‘llanishda bo‘lmasa-da, o‘g‘uz, qipchoq, qarluq shevalarimizda ishlatilib kelmoqda. Ba’zilar aynan (**ämgäk, yaği, in-**) qo‘llanadi, ayrimlari fonetik (**tüz//düz, alqinti//alqindi, biçin// mäçin**), yana birlari ma’no (**çiqan, äkä, äçi, apa**) o‘zgarishiga uchragan. Modomiki, leksikologiyada tilda mavjud bo‘lgan barcha so‘zlar, ya’ni muayyan tilning lug‘at boyligi haqida so‘z yuritilar ekan, qadimgi turkiy til lug‘at tarkibida qo‘llangan leksemalarni biror urug‘ yoki qabilaga mansub deb bo‘lmaydi. Chunki qadimgi turkiy tildagi istilohlar o‘sha davrda yashagan qavmlarning barchasiga tegishli deb qarash zarur.

Darhaqiqat, Kul tigin bitigitoshida qo‘llangan istilohlarni qadimgi turkiy til, eski turkiy til va eski o‘zbek adabiy tili yodgorliklarida qayd etilgan leksik birliklar, hozirgi o‘zbek adabiy tili hamda uning shevalari bilan qiyosiy o‘rganish, birinchidan, bitigitoshdagi turkiy leksemalarning semantik taraqqiyotini ochiqlassa, ikkinchidan, muayyan so‘zlar bugun ham ba’zi fonetik o‘zgarishlar bilan bo‘lsa-da, adabiy til va shevalarimizda faol ekanidan, uchinchidan, ayrim atamalar tarixiy rivojlanish natijasida iste’modan chiqib, araxaizmga aylanganidan dalolat beradi.

Ədəbiyyat/ Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Қўчқортөев И., Исабеков Б. Туркий филологияга кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984.
2. Рустамий А. Сайланма/2-жилд/ Туркий тил махзани/ – Тошкент: Zilol buloq, 2022.
3. Древнетюркский словарь. – Л.: Наука, 1969.
4. Махмуд Кошғарий, Девону луғотит-турк/Таржимон ва нашрга тайёрловчи С.М. Муталлибов. Т. I. – Тошкент: ФАН, 1960.
5. Бороков А.К. Лексика среднеазиатского тefсира XII-XIII вв. – М.: Изд-во восточной лит-ры, 1963.
6. Nasirud-din bin burhayud-din din Rabquz. Kisasul-Enbiya. II. Dizin. Aysu Ata. – Ankara, 1997.
7. Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати . Т. III. – Тошкент: ФАН, 1984.
8. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. II. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006.
9. Ўзбек халқ шевалари луғати. – Тошкент: ФАН, 1971.

10. Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати . IV. – Тошкент: ФАН, 1985.
11. Севортян Э.В. Этимологические основы на буквы “К”, “Қ”. – М.: Наука, 1997.
12. Махмуд Кошғарий, Девону луғотит-турк/Таржимон ва нашрга тайёрловчи С.М. Муталлибов. Т. II. – Тошкент: ФАН, 1962.
13. Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати . Т. II. – Тошкент: ФАН, 1983.
14. Бегматов Э. Ўзбек исмлари. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2008.
15. Нахджул – фарадис//Фазылов Э. Староузбекский язык. Хорезмийские памятники XIVвека. Т. I-II. –Ташкент: ФАН, 1966-1971.
16. Файзуллаева Ш.А. Исследование языка памятника XIV в. “Китабу булғат ал-муштак фи луғат ат –турк ва-л кифчак” Джамалад – Дина ат-Турки: Дисс.канд. филол.наук. – Ташкент, 1969.
17. Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати . Т. I. – Тошкент: ФАН, 1983.
18. Изысканный дар тюркскому языку: Грамматический трактат XIV в на арабском языке/Введение, лексико-грамматический очерк, перевод, грамматический указател. Э.И. Фазылова и М.Т. Зияевой. – Ташкент, 1978.
19. Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. Т. IV. – СПб, 1898.
20. Историческое развитие лексики тюркских языков. – М.: Изд-во АН ССР, 1961.
21. Севортян Э.В. Этимологические словарь тюркских языков: Общетюркские и межтюркские основа на букву “Б”. – М.: Наука, 1978.
22. Раҳимов С. Ўзбек тили Сурхондарё шевалари. – Тошкент: Фан, 1985.
23. Содиқов Қ. Эски ўзбек адабий тили. – Т.: Akademnashr, 2020. – Б. 471-472.
24. Махмуд Кошғарий. Девону луғотит турк. Уч томлик. III том. – Т.: Ўзфанакаднашр, 1963.
25. Абулғозий. Шажарайи турк. – Тошкент: Чўлпон, 1992.
26. Bobur, Zahiriddin Muhammad. Boburnoma. – Т.: Yangi asr avlodi, 2015.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
  2. Article structure:
    1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
    2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
    3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
    4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
    5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
    6. The abstract should be no more than 120-150 words.
    7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
  8. The article should be prepared in the following form:
    - a) Introduction;
    - b) Main part;
    - c) Results and Discussions;
    - d) Conclusions;
    - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
    - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
    - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
  - Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
  - The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
  - Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
  - Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
  - Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

**“TURKOLOGIK
TADQIQOTLAR” XALQARO
JURNALINING AXBOROT
XATI**

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

**JURNAL QUIYIDAGI
YO‘NALISHLARDAGI MAQOLALARNI
NASHR QILADI:**

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
  1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
  2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
  3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
  4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
  5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
  6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
  7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
  8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
    - a) Kirish (Introduction);
    - b) Asosiy qism (Main part);
    - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
    - d) Xulosalar (Conclusions);
    - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
    - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
    - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

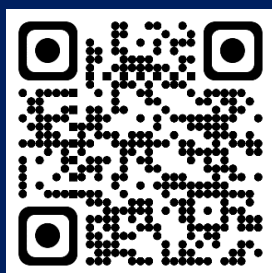
@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
  1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и внизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
  2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
  3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
  4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
  5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
  6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
  7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
  8. Статья должна быть подготовлена в виде:
    - a) Вступление (Introduction);
    - b) Основная часть (Main part);
    - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
    - d) Выводы (Conclusions);
    - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
    - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
    - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
  1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
  2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
  3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
  4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
  5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
  6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
  7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
  8. Makale, aşağıdaki formatta hazırlanmalıdır:
    - a) Giriş (Introduction);
    - b) Ana bölüm (Main part);
    - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
    - d) Sonuçlar (Conclusions);
    - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
    - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
    - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhah va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 22-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 25-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturasini.

Offset qog‘ozini. Shartli bosma tabog‘i –12.5.

Adadi 10 nusxa. Buyurtma № 215

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004